

V zadnjem času je opaziti trend oz. potrebo po doživetju učinka potopitve v dogajanje na področju gledališča, drugih vej umetnosti in turizma v vsakdanjem poslovnem in zasebnem življenju. Vajeni smo avdiovizualnega sporočanja, ki je že od razsvetljenstva prevladujoč kanal za predajanje sporočil, vsi drugi čuti so postali manj pomembni.

Skoraj do srede prejšnjega stoletja voh ni imel vidnejše vloge v gledaliških praksah, pomembnejši čuti so prevzeli mesto sporočanja in uprizarjanja. Tu pa tam se je vonj priplazil v prostor kot opazen rekvizit, vedno zelo pazljivo, saj ga po besedah strokovnjakov ni mogoče nadzorovati kot zvok in luč. Pozabili pa smo, da ima vonj, še posebej v kombinaciji z zvokom, lahko močan čustveni vpliv na obiskovalca oz. naslovnika. Tako kot drugi čuti tudi vonj poustvarja kontekst spominov in lahko prikljiče intenzivno podoživljanje čustev ter dogodkov. Lahko tudi izzove ponovno vrednotenje ali prevrednotenje preteklosti in s tem vpliva na dožemanje sedanjosti. Resničnost dojemamo s prilagajanjem čutnih občutkov, ki se izoblikujejo in interpretirajo pod vplivom preteklih izkušenj. Izkušnje ustvarjajo pričakovanja, ta pa našo vedno subjektivno realnost, tako v vsakdanjem življenju kot v gledališču, še posebej pa je to opazno v senzorialnem gledališču.

V zadnjem desetletju je prisotno prizadevanje, da bi vonje in druga orodja senzorialnega gledališča vrnili na oder, saj so bili, sodeč po tujih virih, pomemben del dogodkov že v antiki. Tako lahko oder obogatimo z dodatno dimenzijo sporočanja in izražanja. V prispevku so predstavljene različne metode in poskusi uporabe vonja in drugih orodij senzorialnega gledališča, pri čemer se njihova učinkovitost ovrednoti s perspektive uprizoritvenih umetnosti in psihološke znanosti.

Ključne besede: senzorialno gledališče, zaznavanje resničnosti, psihološka potopitev, vonj, spomini

Dr. Igor Areh je izredni profesor za psihologijo na Fakulteti za varnostne vede Univerze v Mariboru. Njegova predavanja in raziskave so v glavnem osredotočene na pridobivanje informacij od prič, žrtev in osumljencev. Leta 2008 je doktoriral z raziskavo o razlikah med spoloma v pričanju očividcev kaznivih dejanj. Objavil je več kot 90 člankov in drugih publikacij s področja forenzične psihologije, npr. problematika pristranskosti in zaznavanje ter spominjanje očividcev kaznivih dejanj in nesreč. V praksi deluje kot svetovalec pri preiskovanju kaznivih dejanj in sodni izvedenec. Kot gostujoči predavatelj je opravil več predavanj na univerzah v Veliki Britaniji, Franciji in Španiji.

Barbara Pia Jenič je umetniška vodja in direktorica zavoda Sensorium, režiserka, producentka, igralka. Med letoma 1996 in 2004 je kot igralka španskega gledališča Teatro de los Sentidos pod režisersko taktirko E. Vargasa vstopila v svet senzorialnega gledališča in oblikovanja vonjav. Senzorialno metodologijo na različne načine razvija v Sloveniji že dvajset let, njena orodja pa zadnje desetletje aplicira tudi na odrske uprizoritve. V svojem avtorskem opusu utemeljuje in raziskuje različne izraze senzorialnega gledališkega jezika ter razvija senzorialno metodologijo tudi za področje kulturne dediščine, za galerije, muzeje in za opero. Režirala je že 68 predstav ter oblikovala vonje za 53 projektov doma in v tujini.

barbara.pia@sensorium.com